

УДК 378.147:811.111'342.3

DOI: <http://doi.org/10.32589/1817-8510.2025.1.339970>

Жученко Катерина Русланівна,

студентка другого (магістерського)

рівня вищої освіти

філологічного факультету освітніх технологій,

Київський національний лінгвістичний університет

kateryna.zhuchenko@knlu.edu.ua

Писанко Марія Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

декан філологічного факультету освітніх технологій,

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID iD: [0000-0002-4468-3996](https://orcid.org/0000-0002-4468-3996)

mariia.pysanko@knlu.edu.ua

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ PROBLEM SOLVING НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Оптимізація освітнього процесу залежить не тільки від використання цифрових засобів навчання, а й від удосконалення методики викладання шляхом застосування різноманітних технологій, зокрема технологій проблемного навчання (problem solving). У статті описано основні характеристики технології проблемного навчання, її значущість в освітньому процесі та доцільність використання цієї технології в школах сьогодення. Розміщено та проаналізовано результати анкетування, проведеного серед учителів та здобувачів освіти в закладах загальної середньої освіти міста Києва. Обґрунтовано ефективність застосування технології проблемного навчання на уроках англійської мови для формування різного виду компетентностей.

Ключові слова: аудіювання, технологія, проблемне навчання, Problem Solving, комунікативні стратегії, англійська мова.

Zhuchenko Kateryna

Master's Degree student

of the Philological Faculty of Educational Technologies,

Kyiv National Linguistic University

kateryna.zhuchenko@knlu.edu.ua

Pysanko Mariia,

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Dean of the Philological Faculty of Educational Technologies,

Kyiv National Linguistic University

ORCID iD: [0000-0002-4468-3996](https://orcid.org/0000-0002-4468-3996)

mariia.pysanko@knlu.edu.ua

EFFECTIVENESS OF USING PROBLEM SOLVING TECHNOLOGY IN ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM

Introduction. The goal of the paper is to characterize the essence of Problem Solving technology, its place in the modern educational process. Processing of language material and improving the learning process occurs through the use of various technologies, therefore, it is worth studying and subsequently improving these technologies, particularly Problem Solving technology. **Purpose.** To study the state of Problem Solving technology, implemen-

tation in modern schools, conduct a survey among teachers and students and subject the results to evaluation analysis. **Methods.** Analysis of scientific notes on the given topic, their comparison and generalization. Preparing a series of questions for teachers and students, formulating such questions that will help clarify the current state of affairs. Conducting a survey in general education school of I-III levels No. 119, secondary general education school No. 74 and specialized school No. 71 in Kyiv as a way to investigate the problem and come up with certain conclusions. **Results.** The author of the paper has studied the research results based on respondents' responses, analyzed their attitude towards Problem Solving technology. **Conclusion.** Conclusions of the conducted research consist of the written review of the results based on the research and the reflection of the potential for further research, proving the need of using Problem Solving technology.

Key words: listening, technology, problem-based learning, Problem Solving, communicative language strategies, English language.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції освіти складаються не лише з повного технічного забезпечення освітнього процесу та доступності до матеріалів через мережу інтернет, а й із застосування ефективних методів задля формування в учнів зацікавленості в процесі навчання та саморозвитку після закінчення закладу загальної середньої освіти. Дедалі частіше вчителі вдаються до використання різноманітних комбінованих технологій під час уроку. Виникає потреба перевіряти результативність кожної із запропонованих методик на практиці. Однією з провідних технологій, що її регулярно використовують на уроках англійської мови, є технологія проблемного навчання (problem solving), яка дає змогу розвивати логічне мислення здобувача освіти та його майстерність чітко й лаконічно висловлювати власну думку з метою розв'язання поставленої проблеми.

Аналіз актуальних публікацій. Сучасна освіта спрямована на формування різного виду компетентностей для використання набутого досвіду на практиці (Бігич та ін., 2013). Вивчення англійської мови також ґрунтується на формуванні мовних і мовленнєвих компетентностей та загальної обізнаності в соціокультурних відмінностях. Для того, щоб покращити якість навчання англійської мови, учителі застосовують низку ефективних комбінованих технологій, зокрема технологію проблемного навчання (problem solving). Хоча problem solving не є новою технологією навчання, оскільки її розвиток припадає на першу половину двадцятого століття, вона досі є актуальною альтернативою розвитку в здобувачів освіти вміння критично мислити та розсудливо розв'язувати поставлені завдання на уроках англійської мови. Наразі технологія проблемного навчання є універсальною та сучасною методикою, практичне значення якої полягає не лише в застосуванні набутих знань та сформованих лінгвістичних навичок й умінь, а й у розвитку аналітичного мислення, здатності до розв'язання проблем, логічної і послідовної аргументації власної думки та творчого підходу до виконання завдань (Міністерство освіти і науки України, 2020). Зазвичай здобувач освіти засвоює вже винайдені раніше формули, терміни, природні та мовні явища. Проте технологія problem solving дозволяє учневі стати відкривачем світу науки, додаючи в процес навчання творчості та змогу висловлювати й аргументувати свою думку, робити власні висновки (Швардак, 2017). Застосування технології проблемного навчання пов'язують з демократизацією освітнього процесу, у результаті чого здобувачі освіти мають більше можливостей творчо виявити себе в науковому пізнанні.

У сучасному світі чи не кожен здатен знайти цікаву йому інформацію в цифровій формі, що може негативно вплинути на прагнення учня проводити пошукову діяльність (Грошовенко, Жовнич, & Коваль, 2022). Оскільки перед майбутнім випускником школи завжди поставатимуть різноманітні завдання, виконання яких потребує застосування критичного мислення та вияву самостійності в ухваленні кінцевого рішення (Halpern & Dunn, 2023), обговорення та розв'язок різного виду проблем передбачають розвиток в учнів логічного мислення та умінь розв'язання проблем за межами закладів загальної середньої освіти. Саме тому технологія problem solving допомагає учням активізувати роботу когнітивних процесів для досягнення основної мети – виконувати комунікативні завдання, оперуючи певними *комунікативними стратегіями* (рецепції, репродукції, інтеракції і медіації): цілеспрямованими та керованими лініями поведінки, які обирає учень для виконання того чи того завдання, яке він / вона ставить перед собою або з яким стикається (ЗЕР, 2003). Інакше кажучи,

комунікативні стратегії – це оптимальна реалізація інтенцій мовця для досягнення конкретної мети спілкування (Бацевия, 2004), а також мовленнєві засоби, які використовує учень для мобілізації й балансу своїх ресурсів, активізації вмінь та навичок для задоволення комунікативних потреб й успішного виконання поставлених завдань (Конотоп, 2019). Таким чином, розвиток в учнів комунікативних стратегій, які також передбачають вибір способів спілкування і їх взаємодію залежно від комунікативної ситуації, є важливим аспектом змісту навчання іноземної мови старшокласників. Технологія Problem Solving, зі свого боку, може стати ефективним засобом їх розвитку.

Детальний опис ключових термінів, пов'язаних із технологією проблемного навчання, розроблений Ніколаєвою С. Ю. (2010), яка визначає **проблемну ситуацію** як “сукупність умов (мовленнєвих і немовленнєвих), які стимулюють учнів до певних дій, зумовлених змістом проблемної ситуації” (с. 5), а **проблемне завдання** – як таке, що “має орієнтувати учнів на вирішення якої-небудь проблеми, пов'язаної зі змістом тексту або мовленнєвої дії, яку необхідно виконати” (с. 5).

Мета цієї статті полягає в докладному вивченні наукових публікацій та висвітленні ключових ідей використання технології проблемного навчання в освітньому процесі, зокрема в навчанні іноземної мови, в аналізі анкетування, проведеного на платформі «Google Forms», у якому брали участь учителі англійської мови та учні 10–11 класів київських шкіл, та у формулюванні висновків щодо впливу застосування технології problem solving на уроках англійської мови.

Методи дослідження. Вивчення зазначеної проблеми потребувало таких методів дослідження, як аналіз матеріалів, оприлюднених у мережі інтернет, з психолого-педагогічних дисциплін та методики викладання іноземної мови та порівняння наукових джерел. Також використано метод анкетування для проведення опитування на платформі «Google Forms» поміж учителів англійської мови та здобувачів освіти в загальноосвітній школі I–III ступенів № 119, середній загальноосвітній школі № 74 та спеціалізованій школі № 71 міста Києва. Було проведено два опитування: окремо для вчителів та учнів. Також узагальнено подану інформацію для впорядкування висновків. На рис. 1, поданому у вигляді стовпчастої діаграми, бачимо узагальнену кількість вчителів та здобувачів освіти, які взяли участь в опитуваннях.

Усього в опитуванні взяв участь 51 респондент, із них 8 учителів та 43 учні. Запитання були як закритого, так і відкритого типу, що уможливило не тільки збір статистики відповідей, а й аналіз розгорнутих та деталізованих відповідей. Кількість учнів із загальноосвітньої школи I–III ступенів № 119 становила 8 осіб (88,89 %), учителів – 1 (11,11 %), із серед-

ньої загальноосвітньої школи № 74 взяли участь 20 здобувачів освіти (80,00 %) та 5 учителів (20,00 %), а зі спеціалізованої школи № 71 сумарна кількість респондентів відповідала 15 учням (88,24 %) та 2 учителям (11,76 %) відповідно.

Вчителі і Учні

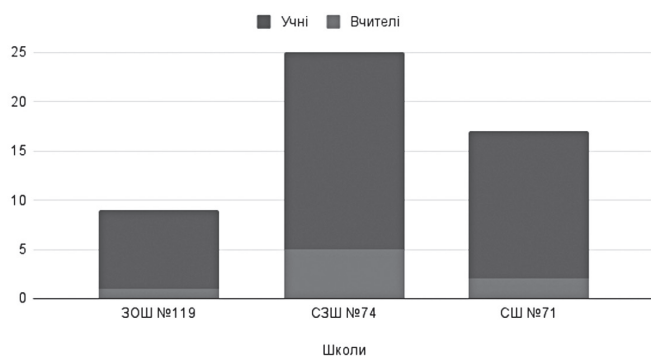

Рис. 1. Загальна кількість респондентів опитування

Результати дослідження. Відповіді на запитання закритого типу, отримані від учителів (Рис. 2), засвідчують, що абсолютно всі респонденти використовують технологію проблемного навчання на уроках англійської мови. Це демонструє й той факт, що така технологія є широко вживаною серед педагогів закладів загальної середньої освіти. Близько 50 % опитаних використовують технологію проблемного навчання для формування граматичної компетентності, решта – для вдосконалення компетентності в говорінні. Компетентність у говорінні є здатністю вільно висловлювати власні переконання в усній формі, підтримувати розмову зі співрозмовником тощо.

Робота над завданнями, що полягають у розв'язанні поставленої проблеми, вимагає від здобувача освіти аналізувати прочитану чи прослухану ним інформацію та надати власний словесний коментар щодо неї. Для цього учневі потрібно знати, як правильно побудувати усне висловлювання, утворюючи речення згідно із вивченими граматичними явищами, інакше кажучи, за допомогою умінь та навичок, на основі сформованої граматичної компетентності.

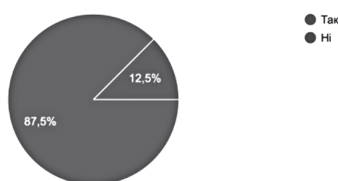
Більшість учителів (87,5 %) висловили своє бажання застосовувати технологію проблемного навчання частіше через те, що вона заохочує здобувачів освіти до подальшого вивчення цієї дисципліни. Бажання навчатись та дізнатись більше про дисципліну – рушійна сила набуття важливих знань, умінь, навичок та комунікативних здібностей з іноземної мови. Якщо здобувач освіти виражає своє зацікавлення у вивченні певної галузі знань, він засвоює набагато більше інформації, що згодом зберігається в його довготривалій пам'яті. Учитель є не лише наставником і вихователем, він є також і мотиватором. За допомогою різних комбінацій методів та прийомів навчання, педагог спроможний залучити учнів до самостійного пошуку знань та навіть проведення власних досліджень. Завдяки мотивації здобувач освіти здатний самостійно вивчати додаткову інформацію, удосконалюючи свої навички й уміння. У разі, якщо вчитель не докладає достатньо зусиль, щоб мотивувати учнів, це позначається на їхньому прагненні до засвоєння готових знань.

Припускаємо, що наведені вище результати свідчать про те, що сучасні вчителі прагнуть поліпшити якість отримання знань за допомогою застосування технології problem solving, оскільки їхній практич-

Чи використовуєте ви технологію проблемного навчання (problem solving) під час проведення уроків англійської мови?
8 відповідей

Чи хотіли б ви частіше застосовувати технологію проблемного навчання (problem solving) під час проведення уроків англійської мови?
8 відповідей

Якщо так, то для розвитку якої з перелічених нижче компетентностей ви застосовуєте технологію проблемного навчання (problem solving)? (питання з множинним вибором та можливістю вибрати кілька варіантів)
8 відповідей

Чи помітили ви, що після використання технології проблемного навчання учні стали більш умотивовані на уроках англійської мови?
8 відповідей

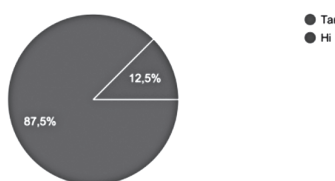
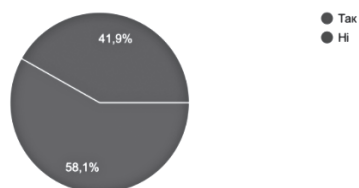

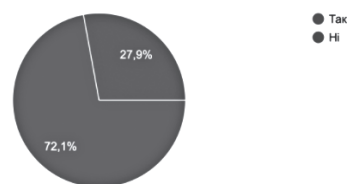
Рис. 2. Відповіді респондентів-учителів на запитання щодо актуальності застосування технології problem solving на уроках англійської мови, наведені у вигляді діаграм

Чи ознайомлені ви з технологією проблемного навчання (problem solving)?

43 відповіді

Якщо ні, чи хотіли б ви спробувати навчатись за допомогою використання технології проблемного навчання (problem solving)?

Якщо так, чи можете ви стверджувати, що застосування технології проблемного навчання покращує процес вивчення англійської мови?

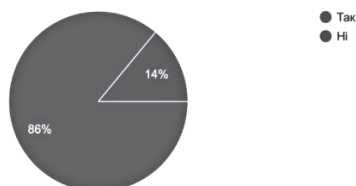

Рис. 3. Відповіді на запитання з анкетування учнів 10–11 класів

ний досвід показує позитивні зміни в активній діяльності учнів на уроках англійської мови.

На запитання «Чому Ви обираєте технологію проблемного навчання (problem solving) як спосіб вивчення англійської мови здобувачами освіти?», вчителі-респонденти мали відповісти за допомогою написання власних суджень. Узагальнені відповіді вчителів такі:

- 1) щоб хоч трохи зацікавити учнів;
- 2) для мотивації до навчання, розвитку критичного мислення;
- 3) для кращого розуміння і виконання учнями завдань;
- 4) тому що вона концентрує увагу на прийомах створення проблемних ситуацій, методичних засобах реалізації проблемно-пошукового підходу, що сприяють виконанню завдань та цілей сучасного уроку іноземної мови;
- 5) тому що це стимулює мовленнєву діяльність учнів і водночас допомагає зробити процес навчання керованим, оскільки сама ситуація безпосередньо спрямовує думки учнів у потрібному напрямку щодо пошуку змісту висловлювання;
- 6) тому що учні швидше вчаться висловлювати свою думку не за шаблоном;
- 7) тому що ця технологія дає змогу учням думати;
- 8) тому що це комплексне розв'язання проблеми вивчення мови.

Проаналізувавши подані відповіді, можемо стверджувати, що всі вчителі висловили схвальне ставлення до застосування технології проблемного навчання. Використання цієї технології, що охоплює виконання відповідних завдань та долучення здобувачів освіти до різноманітних обговорень, спонукає учнів логічно міркувати, розсудливо розцінювати запропоновану ситуацію та висловлювати власну думку

щодо неї. Розгорнуту відповідь вчителі мали подати на запитання «Наскільки часто ви використовуєте технологію проблемного навчання (problem solving) під час уроків англійської мови?». Узагальнені відповіді вчителів на це запитання такі:

- 1) рідко;
- 2) наприкінці вивчення теми;
- 3) часто;
- 4) у кожній темі, яку проходимо;
- 5) один раз під час вивчення кожної теми;
- 6) часто;
- 7) регулярно;
- 8) раз на місяць.

У середньому респонденти кількаразово застосовують технологію проблемного навчання на уроках англійської мови, що підтверджує значущість та ефективність її використання. Щодо опитування, проведеного посеред учнів 10–11 класів, можемо навести наступні твердження. На рис. 3 бачимо результати опрацювання відповідей на три запитання, що схематично подані у вигляді діаграм.

Більшість опитаних учнів (58,1 %) засвідчила, що вони знають механізми роботи технології проблемного навчання, а 72,1 % тих, хто ще не був ознайомлений з технологією, виявив свою зацікавленість у виконанні завдань за цією методикою. Решта здобувачів освіти зазначила, що технологія problem solving справді оптимізує освітній процес. У наступному питанні, відповіді на яке представлено у вигляді діаграми на Рис. 4, учні мали вибрати певну сферу компетентності, для розвитку якої їхні вчителі зазвичай використовують технологію problem solving.

Так само, як і педагоги-респонденти, більшість учнів (55,8 %) відповіла, що найчастіше технологію Problem Solving учителі використовують під

час опрацювання завдань, пов'язаних із відтворенням власного мовлення. Близько 18,6 % здобувачів освіти обрали варіант, пов'язаний із формуванням читацької компетентності. Отже, під час уроків англійської мови учитель надає здобувачам освіти певний текст, у якому висвітлено проблему, що потребує подальшого розв'язання та обговорення, що теж позитивно впливає на розвиток учнів та їхніх мовленнєвих і комунікативних здібностей. Небажання продовжувати сприймати нову інформацію із певної дисципліни гальмує процес набуття важливих знань, умінь та навичок.

Для розвитку якої/яких компетентності/ей використовують технологію проблемного навчання на уроках англійської мови?

43 відповіді

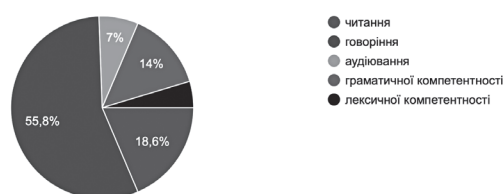
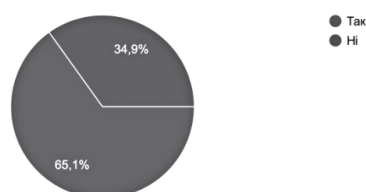

Рис. 4. Вибір здобувачів освіти відповідної компетентності, для розвинення якої вчителі застосовують технологію проблемного навчання (Problem Solving)

З огляду на відповіді здобувачів освіти на останнє запитання помічаємо позитивну тенденцію в межах сприйняття застосування технології проблемного навчання (Problem Solving). На рис. 5 бачимо, що багато учнів бажає, щоб така методика застосовувалася частіше, оскільки вона змушує їх прагнути до розв'язання проблем шляхом логічного міркування.

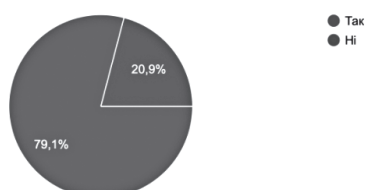
Чи хотіли б ви, щоб технологія проблемного навчання була частіше використана під час впровадження аудіювання на уроках англійської мови?

43 відповіді

Чи покращується ваша результативність після застосування технології проблемного навчання на уроках англійської мови?

43 відповіді

Хоча кожен учень-респондент відповідав, зважаючи на власний досвід, можемо простежити таку тенденцію: для більшості опитаних застосування технології проблемного навчання – для підвищення академічної успішності здобувачів освіти та мотивування їх до подальшої навчальної діяльності.

Висновки та можливості наступних досліджень. Проаналізувавши результати анкетування, стверджуємо, що всі вчителі, які взяли участь в опитуванні, використовують технологію problem solving на уроках англійської мови, оскільки вони вбачають у цьому ефективний шлях розвитку в учнів логічного мислення, вміння обґрунтовувати власну позицію щодо зазначеної проблеми та стимулювання бажання її розв'язання. Учителі-респонденти зазначили, що зараз ця технологія є не лише актуальною, а й результативною. Інша група респондентів, до якої увійшли учні 10–11 класів, також виявила свою зацікавленість у використанні цієї технології на уроках англійської мови.

Відмінності поглядів учителів та учнів на застосування технології problem solving в освітньому процесі не спостережено. Варто зазначити, що цифрова взаємодія між учителем та здобувачем освіти не тільки осучаснює технологію проблемного навчання, а й підвищує результативність роботи учнів у процесі навчання, про що свідчать результати проведеного опитування серед учителів та учнів. Слід також додати, що проаналізовані результати дослідження та їхній підсумок не є остаточними судженнями, оскільки для того, щоб мати широкий спектр розуміння впливу технології проблемного навчання на процес навчання іноземних мов, необхідно провести низку подальших досліджень.

Чи можете ви стверджувати, що застосування технології проблемного навчання удосконалює навички критичного мислення?

43 відповіді

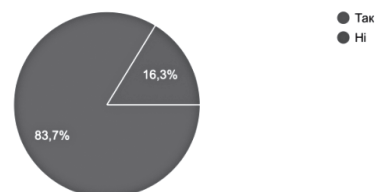

Рис. 5. Схематичні результати відповідей здобувачів освіти на останні запитання анкетування

Конфлікт інтересів

Автори не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

ЛІТЕРАТУРА

- Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е. та ін. (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика* (С. Ю. Ніколаєва, Ред.). Ленвіт. ISBN 9789668995811.
- Бацевич, Ф. С. (2004). *Основи комунікативної лінгвістики: Підручник*. Видавничий центр «Академія».
- Грошовенко, О. П., Жовнич, О. В., & Коваль, Т. В. (2022). Використання технології проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 63, 87–95. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-87-95>
- Конотоп, О. С. (2019). Навчально-стратегічна компетентність як компонент цілей навчання іноземних мов у документах Ради Європи з мовної освіти. *Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Передові освітні практики: Україна, Європа, Світ» (16–17 листопада 2019 р.)* (с. 353–355). Педагогічна думка.
- Міністерство освіти і науки України. (2020). *Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої освіти*. Отримано з <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Ніколаєва, С. Ю. (2010). Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах. *Іноземні мови*, 3, 3–10. ISSN 1817-8510.
- Швардак, М. В. (2017). Проблемне навчання в умовах сучасної школи. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*, 1(11), 124–127. <https://doi.org/ISSN-2413-158X>

- Halpern, D. F., & Dunn, D. S. (2023). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking* (6th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003025412>

REFERENCES

- Bihych, O. B., Borysko, N. F., Boretska, H. E. et al. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka* (S. Yu. Nikolaieva, Red.). Lenvit. ISBN 9789668995811.
- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikativnoi lingvistyky: Pidruchnyk*. Vydavnychiy tsentr «Akademiia».
- Hroshovenko, O. P., Zhovnych, O. V., & Koval, T. V. (2022). Vykorystannia tekhnolohii problemnoho navchannia na urokakh intehrovanooho kursu «Ya doslidzhuu svit». *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 63, 87–95. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-87-95>
- Konotop, O. S. (2019). Navchalno-stratehichna kompetentnist yak komponent tsilei navchannia inozemnykh mov u dokumentakh Rady Yevropy z movnoi osvity. *Peredovi osviti praktyky: Ukraina, Yevropa, Svit: zbirnyk tez mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Peredovi osviti praktyky: Ukraina, Yevropa, Svit» (16–17 lystopada 2019 r)* (с. 353–355). Pedagogichna dumka.
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2020). *Nova ukrainska shkola: Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity*. Otrymano z <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Nikolaieva, S. Yu. (2010). Zmist navchannia inozemnykh mov i kultur u serednikh navchalnykh zakladakh. *Inozemni movy*, 3, 3–10. ISSN 1817-8510.
- Shvardak, M. V. (2017). Problemne navchannia v umovakh suchasnoi shkoly. *Fizyko-matematychna osvita: naukovyi zhurnal*, 1(11), 124–127. <https://doi.org/ISSN-2413-158X>
- Halpern, D. F., & Dunn, D. S. (2023). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking* (6th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003025412>

Дата надходження до редакції 19.02.2025 р.
Ухвалено до друку 17.03.2025 р.

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)